

DOI: <https://doi.org/10.59849/2957-3882.2024.2.93>

UOT: 327

AZƏRBAYCAN-BELARUS: STRATEJİ TƏRƏFDAŞLIQ VƏ ONUN İNKİŞAF PERSPEKTİVLƏRİ

Sevda İBRAHIMOVA*

Açar sözlər: Azərbaycan, Belarus, A.Lukoşenko, İ.Əliyev, müştərək əlaqələr

XÜLASƏ

1991-ci ilin dekabrında Sovet İttifaqının dağılması nəticəsində bütün keçmiş sovet respublikaları müstəqil dövlətlər oldular. Müstəqillik əldə etdikdən sonra Azərbaycan dünyanın bir çox ölkələri, o cümlədən Belarusla 11 iyun 1993-cü ildə diplomatik münasibətlər qurmağa başladı. Bu iki ölkənin mövcud olduğu illər ərzində Belarus ilə Azərbaycan arasında güclü dostluq münasibətləri formalaşmışdır. 2006-cı ilin fevralında Bakıda Belarusun Azərbaycandakı səfirliyi, həmin ilin avqustunda isə Azərbaycanın Belarusdakı səfirliyi açıldı. 2009-cu ildə noyabrın 11-dən 13-dək Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Belarus Respublikasına rəsmi səfəri olmuşdur. Respublikalar arasında parlamentlərarası əlaqələr də inkişaf edir. Məsələn, Azərbaycan parlamentində Belarus ilə münasibətlər üzrə ikitərəfli işçi qrupu, Belarus Respublikası Milli Məclisində isə Azərbaycanla münasibətlər üzrə işçi qrupu fəaliyyət göstərir.

Bu illər ərzində respublikalar arasında güclü ticari-iqtisadi, mədəni və elmi əlaqələr yaranmışdır. Səmimilik, etimad, dostluq və qarşılıqlı yardım Azərbaycan-Belarus münasibətlərinin əsasını təşkil edir. Ölkələrimiz arasında strateji tərəfdaşlıq həm iqtisadi, həm də humanitar sahələrdə qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığı həyata keçirməyə imkan verir. Azərbaycanla Belarus arasında siyasi dialoq dayanmır. Diplomatik münasibətlər qurulduqdan sonra ən yüksək səviyyədə 17 səfər olmuşdur.

Azərbaycan və Belarusun beynəlxalq aləmdə də yaxın mövqeləri var. Ölkələrimizin beynəlxalq aləmdə həyata keçirdiyi xarici siyasətin prioriteti ilk növbədə xalqlarımızın maraqlarıdır. İki respublika arasında beynəlxalq əməkdaşlıq bir çox beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində həyata keçirilir.

Əməkdaşlığın genişləndirilməsi və dərinləşdirilməsi üçün qarşılıqlı istək hər iki ölkənin dövlət başçılarının və ali rəhbərliyinin hərtərəfli milli inkişaf kursunu ardıcıl şəkildə aparan strateji baxışının ortaqlığına əsaslanır. Belə ki, həm Azərbaycan, həm də Belarus zəngin daxili potensialdan səmərəli istifadəyə və beynəlxalq əməkdaşlıqdan maksimum fayda əldə etməyə əsaslanan artım modelini reallaşdırır. Yəni həm Bakı, həm də Minsk xarici ticarətin, əmtəə dövriyyəsinin və sənaye kooperasiyasının inkişafını milli iqtisadiyyatların möhkəmləndirilməsi və modernləşdirilməsi üçün təsirli mexanizm hesab edirlər.

Siyasi müstəvidə hər iki ölkədə beynəlxalq hüququn aliliyinin və qanunçuluğun təmin edilməsinə üstünlük verilməsi dünya nizamının oxşar və uyğun baxışlarından irəli gəlir. Siyasi təmaslar zamanı Azərbaycan və Belarusun BMT, ATƏT, Avropa Şurası və digər beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində qarşılıqlı əsasda bir-birlərinə göstərdikləri qarşılıqlı dəstək iki ölkənin qeyd olunan yanaşmalarının yaxınlığının bariz göstəricisidir.

* AMEA akad. Z.M.Bünyadov adına Şərqişnəşliq İnstitutu.

E-mail: sevda2303@mail.ru

Beləliklə, əminliklə deyə bilərik ki, ölkələrimiz arasında strateji tərəfdaşlıq xalqlarımız arasında dostluq münasibətləri ilə daha da möhkəmlənərək həm siyasi, həm iqtisadi, eləcə də humanitar sahədə bütün istiqamətlərdə inkişafa qədəm qoyacaq.

Giriş

1991-ci il dekabrın 26-da Sovet İttifaqının parlamenti SSRİ-nin beynəlxalq hüququn subyekti kimi mövcudluğuna xitam vermək haqqında qərar qəbul etdi. Bu qərar nəticəsində Sovet İttifaqının bütün keçmiş respublikaları müstəqil dövlət oldular.

Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra 1993-cü il iyunun 11-də dünyanın bir çox ölkələri, o cümlədən Belarusla diplomatik əlaqələr qurmağa başlayıb. Mövcud illər ərzində Belarusla Azərbaycan arasında möhkəm dostluq əlaqələri formalaşmışdır. Belarus Respublikasının Baş nazirinin rəhbərlik etdiyi Belarus hökumət nümayəndə heyətinin Azərbaycana ilk səfəri 2001-ci ilin avqustunda baş tutub. 2006-cı ilin fevralında Bakıda Belarusun Azərbaycandakı səfirliyi, həmin ilin avqustunda isə Azərbaycanın Belarusdakı səfirliyi fəaliyyətə başlayıb. 2009-cu il noyabrın 11-dən 13-dək Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Belarus Respublikasına rəsmi səfəri baş tutub.

Respublikalar arasında parlamentlərarası əlaqələr də inkişaf edir. Məsələn, Azərbaycan parlamentində Belarusla əlaqələr üzrə ikitərəfli işçi qrupu, Belarus Respublikası Milli Assambleyasında isə Azərbaycanla əlaqələr üzrə işçi qrupu fəaliyyət göstərir. Bu illər ərzində respublikalar arasında güclü ticari-iqtisadi, mədəni və elmi əlaqələr qurulmuşdur.

Səmimilik, etimad, dostluq və qarşılıqlı yardım Azərbaycan-Belarus münasibətlərinin əsasını təşkil edir. Ölkələrimiz arasındakı strateji tərəfdaşlıq həm iqtisadi, həm də humanitar sahədə sıx, qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığa imkan verir.

Azərbaycanla Belarus arasında siyasi dialoq dayanmır. Diplomatik münasibətlər qurulandan indiyədək ən yüksək və yüksək səviyyədə 17 səfər həyata keçirilib.

Bu səfərlər zamanı qəbul edilmiş ən mühüm dövlətlərarası sənədlər bunlardır:

- Belarus Respublikası və Azərbaycan Respublikası arasında Dostluq və Əməkdaşlıq Müqaviləsi (2007)
- Miqrasiya sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş (2018)
- Baş prokurorluqlar arasında məhkəmə icraatı sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş (2018)
- Kənd təsərrüfatı və qida sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş (2018)
- Belarus Respublikası ilə Azərbaycan Respublikası arasında 2025-ci ilə qədər sosial-iqtisadi əməkdaşlıq haqqında Saziş (2015-ci il).

Azərbaycan və Belarusun beynəlxalq aləmdə də yaxın mövqeləri var. Ölkələrimizin beynəlxalq aləmdə yürütdüyü xarici siyasətin prioriteti, ilk növbədə, xalqlarımızın mənafeləridir. İki respublika arasında beynəlxalq əməkdaşlıq bir çox beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində həyata keçirilir.

Sadəcə olaraq, hər iki ölkənin prezidentlərinin səfirləri etimadnamələrin təqdim edilməsi və ya diplomatik missiyanın başa çatması münasibətilə deyil, protokol münasibətilə qəbul etməsi Bakı ilə Minsk arasında tərəfdaşlığın hərtərəfli möhkəmlənməsindən xəbər verir.

Belarus Prezidenti Aleksandr Lukoşenkonun 2021-ci il aprelin 14-də Azərbaycana səfəri zamanı Prezident İlham Əliyev bu tərəfdaşlığın mühüm əsaslarını çox lakonik şəkildə təsvir etdi: “Bizim əlaqələrimiz artıq zamanın sınağından çıxıb. Onların çox yaxşı tarixi var. Bütün qarşılıqlı fəaliyyət dövrü ərzində biz həmişə münasibətlərimizin inkişafı ilə bağlı məsələləri həll etmişik. Heç vaxt aramızda həll olunmamış problem və ya bir növ cərrahi müdaxilə tələb edən məsələlər olmayıb. Məqsədləri çox dəqiq müəyyənləşdirdik, icraçılara konkret tapşırıqlar verdik və verilən tapşırıqların icrasına nəzarət etdik” (<https://president.az/ru/articles/view/51117>).

Əməkdaşlığı genişləndirmək və dərinləşdirmək üçün qarşılıqlı istək hər iki ölkənin dövlət başçıları və yüksək səviyyəli rəhbərliyinin hərtərəfli milli inkişaf kursunu ardıcıl şəkildə davam etdirən ümumi strateji baxışına əsaslanır. Beləliklə, həm Azərbaycan, həm də Belarus zəngin daxili potensialdan səmərəli istifadəyə və beynəlxalq əməkdaşlıqdan maksimum fayda götürməyə əsaslanan artım modeli həyata keçirir. Yəni həm Bakı, həm də Minsk xarici ticarətin, ticarət dövriyyəsinin və sənaye kooperasiyasının inkişafını milli iqtisadiyyatın gücləndirilməsi və modernləşdirilməsi üçün səmərəli mexanizm hesab edirlər.

Siyasi müstəvidə də hər iki ölkə beynəlxalq hüququn və qanunun aliliyinin təmin edilməsinə üstünlük verərək dünya nizamında oxşar və üst-üstə düşən baxışlardan çıxış edir. Azərbaycan və Belarusun BMT, ATƏT, Avropa Şurası və digər beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində qarşılıqlı əsasda həyata keçirdikləri siyasi əlaqələr zamanı qeyd olunan müştərək dəstək ikitərəfli münasibətlərin yaxınlığının bariz göstəricisi hesab oluna bilər.

Dünya və regional siyasətdə özünü təmin edən oyunçular olan Bakı və Minsk tərəfdaşlıq əlaqələrinin uğurlu inkişafından əldə etdikləri faydaları obyektiv qiymətləndirirlər. Hər iki xalqın milli maraqlarına cavab verən bu üstünlüklər ikitərəfli əməkdaşlığın daha da intensivləşdirilməsi üçün müsbət perspektivləri əvvəlcədən müəyyən edir. Məhz bu səbəbdən biz Azərbaycan-Belarus tərəfdaşlığının sabit və proqnozlaşdırıla bilən xarakterindən, qarşılıqlı faydaya xidmət edən və üçüncü ölkələrə qarşı yönəlmədiyindən əminliklə danışa bilərik.

Bu davranış modeli öz milli maraqlarını ön planda tutan, daxili və xarici potensiala, habelə istənilən şəraitdə onların həyata keçirilməsinə nail olmaq üçün lazımı vasitələrə malik olan formalaşmış dövlətləri xarakterizə edir.

2007-ci ildə sənaye kooperasiyası sahəsində bir sıra birgə layihələrin icrasına başlanılıb. Azərbaycanda traktorların, yük maşınlarının, avtokranların və liftlərin yığılması zavodları yaradılmışdır. Sənaye kooperasiyası sahəsində birgə əməkdaşlığın lideri Gəncə Avtomobil Zavodudur (<http://mfa.gov.by/bilateral/cis/>). Həmçinin MAZ markalı avtobusların birgə istehsalı, eləcə də Azərbaycanda birgə süd kompleksinin tikintisi nəzərdə tutulur. Azərbaycan ərazisində Belarusun 300-dən çox müəssisəsi uğurla fəaliyyət göstərir (yenicag.ru/lukashenko-otnosheniya-mezhdu-azerbaydzh/286388/).

Mədəniyyət sahəsinə gəlincə, həm Belarusda, həm də Azərbaycanda hər iki respublikanın mədəniyyət günləri keçirilir. Bakı və Minsk səhnələrində mütəmadi olaraq Belarus və Azərbaycan rəssamlarının, o cümlədən opera səhnəsi ustalarının, dirijorların, aparıcı balet və teatr artistlərinin çıxışları olur. Belarus Musiqili Teatrı və Azərbaycan Dövlət Musiqili Komediya Teatrı, Belarus Gənc Tamaşaçıları Teatrı və Sumqayıt Dövlət Musiqili Dram Teatrı birgə layihələrini qeyd ediblər.

Azərbaycan və Belarus uzun illərdir ki, ilk növbədə dövlət başçıları İlham Əliyev və Aleksandr Lukaşenko arasında şəxsi dostluğa əsaslanan isti münasibətlərə malikdir.

Təkcə 2010-cu ildə "Qazprom"a olan borcunu ödəmək və ölkə müəssisələrinin qaz təchizatını bərpa etmək üçün A.Lukaşenkonun Azərbaycan Respublikasının prezidentinə zəngindən sonra Azərbaycanın Belarusa 200 milyon dollar məbləğində kredit ayırması belə dostluğun bariz nümunəsidir.

Prezident A.Lukaşenko Belarus-Azərbaycan əməkdaşlığını səciyyələndirərək qeyd etmişdir: "Bizim əla münasibətlərimiz var. Və mən həmişə bununla fəxr edirəm. Biz bütün sahələrdə Sovet İttifaqından bu yana ən isti münasibətləri bərpa etmişik" (<https://report.az/ru/vneshnyaya-politika>).

Prezident İ.Əliyev öz növbəsində hesab edir ki, Bakı ilə Minsk arasında münasibətlər tamamilə hər hansı problemdən azaddır, Belarusla əməkdaşlıq bütün istiqamətlərdə: istər siyasi sahədə, istərsə də iqtisadiyyatda davam edir. Və tamamilə təbiidir ki, tərəflər yüksək səviyyədə qarşılıqlı siyasi fəaliyyət və etimadı konkret iqtisadi nəticələrə, elmi-texniki əməkdaşlıq və sənaye əməkdaşlığı layihələrinə, qarşılıqlı ticarət göstəricilərinin artmasına çevirməyə çalışırlar.

Gəlin iki ölkənin siyasi yaxınlaşmasının, iqtisadi əməkdaşlığının və humanitar sahədə əməkdaşlığın əsas amillərini nəzərdən keçirək.

1. Xarici siyasətin muxtariyyəti və iki ölkə arasında əməkdaşlıq

Belarusu görə Azərbaycan müəyyən mənada iki ölkə üçün ümumi olan bir sıra beynəlxalq təhlükəsizlik məsələlərində həmfikir kimi görünür.

Azərbaycan Avro-Atlantik birliyin liderləri və institutlarının hücumlarına necə dəqiq cavab verməli olduğunu düzgün qərara alıb. Faktiki olaraq Fransa “yerinə qoyuldu” və bu, Azərbaycan və Ermənistan arasında qarşılıqlı fəaliyyət məsələlərinin həlli proseslərinə birmənalı şəkildə dağıdıcı təsir göstərdi. Bakı anti-azərbaycan ritorikasının açıq şəkildə miqyasından çıxmağa başladığı Avropa Şurası Parlament Assambleyasında işlərin əsl vəziyyətini göstərdi.

ABŞ Dövlət Departamentinin icazə verilən təzyiqli hədləri də aydın şəkildə göstərildi.

Beləliklə, tətbiq edilmiş davranış modelinə əyilmək istəməyən Azərbaycan Qərbi dünyasının paytaxtlarının nə düşünəcəyindən asılı olmayaraq, öz suveren xarici siyasət xəttini praktiki olaraq həyata keçirməyə başladı.

Bu baxımdan Azərbaycan Belarusu iki ölkə üçün ümumi olan bir sıra beynəlxalq təhlükəsizlik məsələlərində həmfikir tərəfdaş kimi görünür.

Belarus-Fransa

2023-cü ilin yanvarında Belarus Fransa ilə təhsil, elm, texnologiya və mədəniyyət sahələrində əməkdaşlıq haqqında sazişi dayandırır. Ölkə parlamenti bəyan edib ki, bu addım “Fransanın Belarusu qarşı qeyri-dost mövqeyindən” irəli gəlib. Belarusun mədəniyyət naziri Anatoli Markeviçin sözlərinə görə, “Fransa qeyri-dost siyasət yeritməklə, diplomatik münasibətlərin qurulmasına dair protokolun müddəalarını və Belarusla Fransa arasında qarşılıqlı anlaşma və əməkdaşlıq haqqında müqaviləni kobud şəkildə pozur” (<https://sputnik.by/20230125>). Buna cavab olaraq, həmin ilin fevralında Fransa Xarici İşlər Nazirliyi öz vətəndaşlarını “təcili olaraq Belarusu tərk etməyə” çağırıb.

Belarus – AŞPA

AŞPA-da 2020-ci ildə keçirilən son prezident seçkilərindən sonra Belarusda yaranmış siyasi böhranın müzakirəsi nəticəsində Belarus Respublikası “Avropanın mərkəzində konsentrasiya düşərgəsi” elan edilib, Lukaşenko A.G. - diktator. 2022-2023-cü illərdə Belarus Milli Assambleyası Respublika Şurasının Rəyasət Heyəti AŞPA-nın respublikanın adı çəkilən qətnamələrinə dəfələrlə qəzəbləndiyini bildirib. Qeyd edək ki, Belarusun ali hakimiyyəti eşelonları AŞPA-da Belarus tərəfinin təşəbbüslərinə azərbaycanlı deputatların dəstəyini dəfələrlə minnətdarlıqla vurğulayıblar.

Və bu təəccüblü deyil. Hələ 2016-cı ildə iki ölkə prezidentlərinin birgə bəyanatı “tərəflərin ümumi maraq doğuran mövzular üzrə sıx qarşılıqlı əlaqəni inkişaf etdirməyə, universal və regional xarakterli beynəlxalq təşkilatlarda iki ölkənin mövqelərini dəstəkləməyə” hazır olduqlarını təsdiqləyib (<https://sputnik.by/20230125>).

Eyni tezis 2024-cü il aprelin 12-də Minskə xarici işlər nazirlərinin görüşündə də təsdiqlənib.

Belarus – ABŞ

Hələ “Ukraynada xüsusi hərbi əməliyyat” başlamazdan əvvəl ABŞ prezidenti Co Bayden 9 avqust 2021-ci ildə Vaşinqton administrasiyasının Belarusu qarşı əvvəllər tətbiq etdiyi sanksiyaları genişləndirən fərman imzalayıb. Daha sonra bu sanksiyalar daha da sərtləşdirilib. 2021-ci ilin oktyabrında Belarusun Nyu-Yorkdakı Baş Konsulluğu, 2022-ci ilin fevralında isə ABŞ Minskdəki səfirliyinin işini dayandırır.

2. İki ölkənin xarici iqtisadi muxtariyyəti

Belarusiya

Belarus iqtisadiyyatı xarici ticarətdən asılı olan dövlətdir. Əmtəə ixracının ÜDM-ə nisbəti 2024-cü ilin əvvəlində xarici bazarlarda satılan malların payının 50%-dən çox olduğunu göstərir. Müqayisə üçün qeyd edək ki, Rusiyada bu rəqəm 26%, Almaniyada 40%, Çində isə 19% təşkil edir. BMT-nin Avropa İqtisadi Komissiyasının məlumatına görə, 2015-2021-ci illərdə Belarusun ÜDM-də mal və xidmətlərin ixracının payı 58%-dən 70,8%-ə yüksəlib. Müqayisə üçün qeyd edək ki, ABŞ-da bu rəqəm 12% təşkil edir. 2023-cü ilin sonunda ölkənin xarici ticarət dövriyyəsi 95 milyard dolları ötüb.

Belarus Respublikasının Azərbaycanadakı səfiri Andrey Ravkovun sözlərinə görə, 2023-cü ilin sonunda “Belarus qatılşdırılmış süd ixracında dünyada 2-ci, kərə yağı ixracında 3-cü, pendir ixracında 4-cü, pendir ixracında 5-ci yerdədir. Süd tozu, iribuynuzlu ətdə 9-cu və dünya quş əti ixracatçıları arasında ilk onluğu tamamlayır” (<https://iqtisadiyyat.com/az/pages/5/news/1571>).

Ümumilikdə, 2023-cü ildə Belarus 8 milyard dollardan çox ərzaq məhsulları ixrac edib.

“Made in Belarus” brendi altında məhsullar dünyanın 160 ölkəsinə çatdırılır. Cənub-Şərqi Asiya, Afrika qitəsi və Latın Amerikasını ölkələri ilə də müqavilələr konkret layihələrə çevrilir.

Azərbaycan

Azərbaycan Dövlət Gömrük Komitəsinin məlumatına görə, 2023-cü ildə Azərbaycanın xarici ticarət dövriyyəsi 51,2 milyard ABŞ dolları təşkil edib. Hesabat dövründə Azərbaycanın xarici ticarətdə müsbət saldosu 16,6 milyard dollar təşkil edib. İxracın 75 faizi Qərbi Avropa ölkələri və Türkiyəyə gedib. 2023-cü ildə Azərbaycan, Bolqarıstan, Macarıstan, Slovakiya və Rumıniyanın enerji şirkətləri Cənub Qaz Dəhlizi vasitəsilə Xəzər qazının axınını artırmaq üçün daxili Avropa qaz birləşdiricilərindən istifadə etmək üçün həmrəylik halqası sazişi imzalayıblar.

Eyni zamanda, son illər Azərbaycan öz iqtisadiyyatını şaxələndirməyə - neft və qaz sənayesindən asılılığı azaltmağa doğru gedir. Xüsusilə, yaxın onillikdə Azərbaycan bərpa olunan resurslardan istifadə etməklə istehsal olunacaq enerjinin global ixracatçısına çevrilmək niyyətindədir. Bundan əlavə, aparıcı Avropa iqtisadçılarının proqnozlarına görə, Azərbaycan Aİİ ölkələrinin maliyyə, ticarət, turizm və tranzit axınlarının mərkəzlərindən birinə çevrilə bilər.

3. Güclü və uzunmüddətli iqtisadi əlaqələr

Belarusla Azərbaycan arasında ticarət dövriyyəsi son 10 ildə 5 dəfə artaraq bir milyard dollara yaxın olub. Yaxın 3-5 il ərzində analitiklər Belarusun Azərbaycana transformator, kabel və digər elektrik məhsullarının ixracını əhəmiyyətli dərəcədə artırdığını proqnozlaşdırırlar. Ağac emalı məmulatlarının və ərzaq məhsullarının tədarükü xeyli artmışdır. Öz növbəsində Azərbaycan Belarusa tərəvəz və meyvələrin tədarükü üçün etibarlı kanal yaradıb.

İqtisadi qarşılıqlı fəaliyyətin əsas prioritetləri bunlardır: ərzaq, ağac məmulatları və əczaçılıq məhsullarının tədarükü sahəsində əməkdaşlıq, maşınqayırma sahəsində sənaye kooperasiyası, elm və texnologiya sahəsində birgə layihələr, habelə investisiya əməkdaşlığı.

İki ölkə arasında sənaye əməkdaşlığının lideri Gəncə Avtomobil Zavodu İB-dir. Cəmi bir neçə il ərzində bu müəssisə haqlı olaraq Azərbaycan maşınqayırmasının flaqmanlarından biri adlandırılıb. Bilən müasir istehsal kompleksinə çevrilmişdir. 2007-ci ildən indiyədək Azərbaycanda 13 minə yaxın müxtəlif modifikasiyalı Belarus traktoru, xüsusi kənd təsərrüfatı texnikası, Belarus markalı 4 mindən çox avtomobil yığılıb, elektrik avtobuslarının və taxılıyğan kombaynların yığılması mənimsənilib.

2023-cü ilin mayında Bakıda keçirilən Ticarət-İqtisadi Əməkdaşlıq üzrə Hökumətlərarası Komissiyanın iclasından sonra Belarus və Azərbaycan arasında qarşılıqlı fəaliyyətin inkişafına dair bir

sıra sənədlər imzalanıb. Belə ki, “Mogilevliftmaş” ASC ilə “Ulu Göyça” UOO (Bakı) arasında Azərbaycanla lift avadanlığı sahəsində yığıma zavodunun yaradılması üzrə yol xəritəsi imzalanıb. MAZ ASC ilə TURAN şirkəti (Bakı) arasında MAZ məhsullarının Azərbaycan bazarında tanıtılması və onlara xidmət göstərilməsini nəzərdə tutan diler müqaviləsi bağlanıb.

Digər sənəd V.İ.Kozlov adına METZ ASC (Minsk) ilə AZMETZLLC MMC (Bakı) arasında elektrik məhsullarının tədarükünə dair müqavilədir.

Belarusla Azərbaycan arasında mübadilə ticarətinin həcmi genişlənir. 1 fevral 2024-cü il tarixinə Belarus Universal Ticarət Birjasında (BUTU) 95 Azərbaycan şirkəti akkreditə olunub. Onların yarısından çoxu meşə məhsullarının ticarətində iştirak etmək üçün son bir ildə birjaya gəlib. BUCE-nin məlumatına görə, 2023-cü ildə Azərbaycan mübadilə platforması vasitəsilə taxta-şalban idxalına görə Çindən sonra ikinci yeri tutub.

Buna baxmayaraq, ölkələrimiz arasında birja ticarəti sahəsində əməkdaşlıq potensialı tam reallaşdırılmamışdır. O cümlədən, Belarus müəssisələri ağac emalı məhsulları ilə yanaşı, Azərbaycana süd məhsulları, ət və metal məmulatları ixrac etməyə hazırdır. Bütün bunlar istehlakçılar arasında tələbatdır. Bundan başqa, Azərbaycan mallarının Belarusa tədarüku üçün əhəmiyyətli ehtiyatlar var. Bu, qida xammalı, meyvə və tərəvəz, tekstil, sürtkü materialları ola bilər. Azərbaycanla əməkdaşlığın gələcək inkişafı çərçivəsində BUCE birja brokerinin ölkəmizdə akkreditasiyası məsələsinə baxılır.

Bu, Azərbaycan biznesinin nümayəndələrinin birja platformasına cəlb edilməsi və qarşılıqlı ticarətdə iştirak edən malların çeşidinin genişləndirilməsi problemlərini daha səmərəli həll etməyə imkan verəcək. Adambaşına ət və süd istehsalına görə Belarus MDB ölkələri arasında liderdir. Eyni zamanda, bu sənayedə həm fiziki, həm də pul baxımından göstəricilər ildən-ilə artır. Odur ki, Belarusdan Azərbaycana ərzaq tədarükünün genişləndirilməsi rəsmi Minsk tərəfindən ikitərəfli ticarət dövryyəsinin və Belarus ixracının artırılması üzrə mövcud vəzifələr kontekstində potensial “artım nöqtəsi” kimi dəyərləndirilir.

Belarusun Azərbaycandakı səfiri Andrey Ravkovun sözlərinə görə, Belarus Qarabağda infrastruktur obyektlərinin tikintisi və yenidən qurulması üçün zəruri olan materialları tədarük etməklə geri qaytarılan ərazilərin bərpası və iqtisadi inkişafında Azərbaycana hər cür köməklik göstərir. Qarabağın dirçəlişi üzrə Dövlət Proqramının icrası çərçivəsində Azərbaycan tərəfi müasir kənd təsərrüfatı komplekslərinin və kənd təsərrüfatı şəhərciklərinin yaradılması sahəsində Belarus təcrübəsindən və Belarus mütəxəssislərinin məsləhətlərindən istifadə edir.

Belarus təşkilatları işğaldan azad edilmiş ərazilərdə kompleks layihələrin həyata keçirilməsi üçün layihələndirmə və tikinti xidmətlərinin göstərilməsi imkanlarını da araşdırır.

İkitərəfli əməkdaşlığın perspektivlərinə adi ticarətdən kənara çıxan layihələr də daxildir. Bura iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrində yeni birgə müəssisələrin yaradılması, o cümlədən üçüncü ölkələrdə birgə innovasiya layihələrinin həyata keçirilməsi, təhsil və səhiyyə sahəsində əməkdaşlığın intensivləşdirilməsi, İT texnologiyalarının inkişafı daxildir.

4. Azərbaycan qovşağı

Azərbaycanı qlobal nəqliyyat və logistika mərkəzinə çevirən əsas üstünlük onun coğrafi mövqeyidir. Şimal-Cənub İTC-nin qərb marşrutunda olmaqla ölkə həm də bir sıra beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərini birləşdirən Şərq-Qərb təşəbbüsünün fəal iştirakçısıdır. Eyni zamanda, Azərbaycan öz nəqliyyat infrastrukturunu inkişaf etdirmək üçün bir çox layihələr həyata keçirib və buna görə də onun ərazisindən bir çox beynəlxalq tranzit axınları keçir.

Bununla yanaşı, beynəlxalq daşımalar geosiyasi vəziyyətlə əlaqədar bir sıra dəyişikliklərə məruz qaldıqdan sonra bəzi ölkələr Azərbaycan üzərindən yük daşımaları qurmağa başladılar. Belə ki, bir il əvvəl Belarus Dəmir Yolları Rusiya və Azərbaycan Dəmir Yolları ilə birlikdə Şimal-Cənub Beynəlxalq Nəqliyyat Dəhlizi çərçivəsində ilk dəfə olaraq Belarusdan Azərbaycana yüklərin Rusiya

ərazisindən tranziti üçün sürətləndirilmiş qatarların hərəkətinə başlayıb. Bu layihə malların Azərbaycana ən qısa müddətdə və rəqabətədavamlı qiymətlərlə, oradan isə tranzitlə İran və Körfəz ölkələrinə çatdırılmasına imkan verir.

Belarusun ağac və ağac emalı məhsullarına İran, Çin, Azərbaycan, Özbəkistan, Tacikistan kimi yeni bazarlarda davamlı tələbat var. Belarus metal məmulatları və maşınqayırma (traktorlar, ağır yükdaşıyan avtosaboşallar, müxtəlif dəzgahlar, kənd təsərrüfatı məhsulları və təbii ki, kalium gübrələri) Avrasiya bazarlarında yüksək tələbat qazanıb. Qarşılıqlı ticarət və sonrakı çarpaz sərmayələr sayəsində nəqliyyat və logistika xidmətləri Xəzər regionu, Aİİ və daha da uzaq ölkələr arasında Fars körfəzinin ərəb dövlətlərinə qədər turizm, səhiyyə və təhsil xidmətlərinin genişlənməsinə gətirib çıxaracaq.

5. Humanitar sahədə əməkdaşlıq

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenkonun 28 noyabr 2016-cı il tarixli birgə Bəyanatında, xüsusilə qeyd edilmişdir ki, “tərəflər bu işin öhdəsindən gəlməyə hər cür töhfə vermək niyyətindədirlər. Belarus və Azərbaycan xalqlarını bir araya gətirən mədəni və humanitar əlaqələrin dərinləşməsi. Bu məqsədlə tərəflər təhsil, elm, mədəniyyət və incəsənət sahələrində əməkdaşlığın ardıcıl genişlənməsinə və təkmilləşdirilməsinə kömək edəcək, Belarus dilinin Azərbaycanda və Azərbaycan dilinin Belarussiyada yayılmasına dövlət səviyyəsində köməklik göstərəcəklər” (<https://www.tribunapracy.by/wp-content/uploads/2016/12/215262-02.jpg>).

Sonuncu tezis hazırlanması zamanı qeyd etmək istərdim ki, 2010-cu ildə Aleksandr Lukaşenkonun iştirakı ilə Bakı Slavyan Universitetində Belarus Dili və Mədəniyyəti Mərkəzi açılmışdır. Elə həmin il Belarus Dövlət Pedaqoji Universitetində M.Tanka, Bakı Slavyan Universitetinin yardımı ilə Azərbaycan Dili və Mədəniyyəti Mərkəzi açılıb və uğurla fəaliyyət göstərir. 2023-cü ildə Minsk Dövlət Linqvistik Universitetində Azərbaycan Dillər Universitetinin yardımı ilə Belarussda ikinci Azərbaycan Dili və Mədəniyyəti Mərkəzi açılıb.

Hər iki ölkənin təhsil müəssisələri elmi proqramlar və təhsil layihələri çərçivəsində davamlı olaraq birgə işlər həyata keçirir, təcrübə mübadiləsi məqsədilə elmi və tədris təcrübələri keçirir, müəllimləri qonaq mühazirələrə cəlb edilir, beynəlxalq tədbirlərdə iştirak edir. Məsələn, 2023-cü ilin oktyabrında Belarus Dövlət Pedaqoji Universitetinin Azərbaycan Dili və Mədəniyyəti Mərkəzində M. Tankın iştirakı ilə universitetin rektoru A.İ.Juk və Azərbaycan Respublikasının Belarus Respublikasındakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri U.V.Baxşəliyev “Nar bayramı” keçirmişlər.

Təhsil müəssisələri və təşkilatlar arasında (xüsusilə, Belarus və Bakı Dövlət Universitetləri, Bakı Slavyan Universiteti və Belarus Dövlət Pedaqoji Universiteti arasında M.Tanka, Minsk Dövlət Linqvistik Universiteti və Azərbaycan Dövlət Dillər Universiteti, Belarus Milli Texniki Universiteti və Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universiteti və s.) qarşılıqlı əlaqə 60-dan çox birbaşa əməkdaşlıq müqaviləsi əsasında həyata keçirilir.

Hazırda Belarusun ali məktəblərində 100-dən çox azərbaycanlı tələbə təhsil alır.

Belarus və Azərbaycan Elmlər Akademiyaları iqtisadiyyat, fizika, kimya, genetica, zoologiya, dillilik, enerji təhlükəsizliyi, optoelektronika və lazer texnologiyaları kimi sahələrdə otuzdan artıq birgə elmi-texniki layihəni uğurla başa çatdırıblar.

Tədqiqatın nəticələri iki ölkə iqtisadiyyatının real sektorunda öz tətbiqini tapıb. Elm və innovasiya sahəsində əməkdaşlığın genişləndirilməsi məqsədilə mütəmadi olaraq Belarus-Azərbaycan Elmi-Texniki Əməkdaşlıq üzrə Birgə İşçi Qrupunun iclasları keçirilir, görüşlər zamanı tərəflər əməkdaşlığın vəziyyəti və perspektivlərini müzakirə edir, həmçinin əməkdaşlığın konturlarını, prioritet sahələr və gələcək qarşılıqlı fəaliyyət mexanizmlərini müzakirə edirlər.

Belarus və Azərbaycan arasında səhiyyə sahəsində əməkdaşlıq heç də az fəal inkişaf etmir. Azərbaycana dərman tədarükünün həcmi artır. Azərbaycan vətəndaşlarına yüksək texnologiyalı tibbi

yardım göstərmək üçün belaruslu mütəxəssislərin göndərilməsi, kardiologiya, ginekologiya, endokrinologiya, nevrologiya və neyrocərrahiyyə sahələrində əməliyyatların, elmi seminarların keçirilməsinin daimi təcrübəsi yaradılmışdır. Azərbaycanlı həkimlər təcrübə mübadiləsi və bacarıqlarını artırmaq məqsədilə tədbirlərdə iştirak etmək üçün Belarusa cavab səfərləri edirlər.

Azərbaycan belaruslu səyahətçilər üçün getdikcə cəlbedici ölkəyə çevrilir. Respublika Turizm Təşkilatları İttifaqının məlumatına görə, 2023-cü ildə Azərbaycana səfər edən Belarus vətəndaşlarının sayı 2022-ci illə müqayisədə 49 faiz artıb. Belarusdan turist axınının daha da artırılması üçün Azərbaycan və Belarusun turizm sənayesinin nümayəndələri ilə birgə seminarlar və toplantılar keçirilir. Belaruslu turistlərin ölkəyə səfər imkanları barədə məlumatlılıq səviyyəsini artırmaq üçün KİV nümayəndələri, bloggerlər cəlb edilməklə geniş reklam işləri aparılır, onlayn platformalarda və sosial şəbəkələrdə reklam materialları yerləşdirilir.

Belarusun azərbaycanlı icması ölkənin ən qədim və nüfuzlu milli ictimai təşkilatlarından biridir. 2002-ci il noyabrın 23-də Belarus Azərbaycan İcmaları Konqresi tərəfindən ölkənin regionlarında Konqresin regional bölmələri yaradıldı. Konqres üzvlərinin Belarus Respublikasının inkişafına, millətlərarası münasibətlərin, belarus və Azərbaycan xalqları arasında mənəvi əlaqələrin möhkəmləndirilməsinə verdiyi töhfələr dəfələrlə ölkə Prezidenti A.Q.Lukaşenko tərəfindən dəyərləndirilib.

Humanitar aspektlərdən danışarkən əsas nailiyyət belaruslarla azərbaycanlılar arasında səmimi dostluğun qorunub saxlanması olmalıdır. Xalqlarımızın və ölkələrimizin çoxlu ortaq cəhətləri var. Tarixi yaddaşın qorunması məsələləri bizim üçün vacibdir. 2022-ci ildə Minskdə “Azərbaycan döyüşçüləri - Belarus torpağının qəhrəmanları” kitabı işıq üzü görüb, kitabın sonunda 24 səhifədə Belarusun azad edilməsi uğrunda canlarından keçmiş Azərbaycan əsgərlərinin siyahısı verilmişdir.

Kitabın müəlliflərinin fikrincə, bu siyahılar tam deyil. Belarus ərazisində gedən döyüşlərdə 12 azərbaycanlı Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq görülüb. Minsk və Baranoviçdə küçələrə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Nəcəfqulu Rəfiyevin adı verilib, Vileyka şəhərində iki dəfə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Həzi Aslanovun abidəsi ucaldılıb və küçəyə onun adı verilib, Mogilevdə onun büstü qoyulub. Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Aslan Vəzirovun, Brest memorialının lövhələrində və kütləvi məzarlıqlarda 40-dan çox azərbaycanlının adı var.

1992-ci ildə Ağdam rayonunda Azərbaycanın suverenliyini və ərazi bütövlüyünü müdafiə edərək həlak olmuş Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı, mayor Anatoli Davidoviç Minsk vilayətinin Slutsk şəhərində dəfn edilib.

Nəticə

Azərbaycanla Belarus arasında siyasi dialoq dayanmır. Diplomatik münasibətlər qurulandan indiyədək çoxsaylı rəsmi səfərlər həyata keçirilib. Etimad, dostluq və qarşılıqlı yardım Azərbaycan-Belarus münasibətlərinin əsasını təşkil edir. Ölkələrimiz arasındakı strateji tərəfdaşlıq həm iqtisadi, həm də humanitar sahədə sıx, qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığa imkan verir.

Azərbaycan və Belarusun beynəlxalq aləmdə də yaxın mövqeləri var. Ölkələrimizin beynəlxalq aləmdə yürütdüyü xarici siyasətin prioriteti, ilk növbədə, xalqlarımızın mənafehidir. İki respublika arasında beynəlxalq əməkdaşlıq bir çox beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində həyata keçirilir.

Əməkdaşlığı genişləndirmək və dərinləşdirmək üçün qarşılıqlı istək hər iki ölkənin dövlət başçılarının və yüksək səviyyəli rəhbərliyinin hərtərəfli milli inkişaf kursunu ardıcıl şəkildə davam etdirən ümumi strateji baxışına əsaslanır. Beləliklə, həm Azərbaycan, həm də Belarus zəngin daxili potensialdan səmərəli istifadəyə və beynəlxalq əməkdaşlıqdan maksimum fayda götürməyə əsaslanan artım modeli həyata keçirir.

Yəni həm Bakı, həm də Minsk xarici ticarətin, ticarət dövriyyəsinin və sənaye kooperasiyasının inkişafını milli iqtisadiyyatların gücləndirilməsi və modernləşdirilməsi üçün səmərəli mexanizm hesab edirlər.

Ölkələrimiz arasında dostluq münasibətləri, eyni zamanda xalqlarımız tərəfindən də dəstəklənir. Müxtəlif istiqamətlərdə həyata keçirilən strateji tərəfdaşlığın yaxın gələcəkdə həm siyasi, həm iqtisadi, həm də humanitar aspektlərdə daha yüksək inkişafa qədəm qoyması gözlənilir.

ƏDƏBİYYAT

<https://president.az/ru/articles/view/51117>

«Воины Азербайджана - герои земли Белорусской» (Минск: Издательство “Адукацыя і выхаванне”, 2022, 400 стр.)

http://anl.az/down/meqale/exo/exo_noyabr2009/97540.htm

<http://mfa.gov.by/bilateral/cis/>

https://azerbaijan.mfa.gov.by/ru/bilateral_relations

<https://iqtisadiyyat.com/az/pages/5/news/1571>

<https://moscow->

baku.ru/news/politics/prezident_azerbaydzhana_pribyl_s_ofitsialnym_vizitom_v_belarus

<https://report.az/ru/vneshnyaya-politika>

<https://sputnik.by/20230125>

<https://www.tribunapracy.by/wp-content/uploads/2016/12/215262-02.jpg>

РЕЗЮМЕ

Севда ИБРАГИМОВА

Азербайджан-Беларусь: стратегическое партнерство и перспективы его развития

Ключевые слова: Азербайджан, Беларусь, А.Лукошенко, И.Алиев

В результате прекращения существования Советского Союза в декабре 1991 года все бывшие советские республики стали независимыми государствами. После приобретения независимости Азербайджан стал устанавливать дипломатические отношения со многими странами мира, в том числе и с Белоруссией 11 июня 1993 года.

За годы существования этих двух стран между Беларусью и Азербайджаном сформировались крепкие дружеские отношения. В феврале 2006 года в Баку было открыто посольство Беларуси в Азербайджане, а в августе того же года открылось посольство Азербайджана в Беларуси. В 2009 году с 11 по 13 ноября проходил официальный визит президента Азербайджана Ильхама Алиева в Республику Беларусь.

Между республиками развиваются и межпарламентские связи. Например, в парламенте Азербайджана действует двусторонняя рабочая группа по отношениям с Беларусью, а в Национальном собрании Республики Беларусь действует рабочая группа по отношениям с Азербайджаном.

За эти годы между республиками установились крепкие торгово-экономические, культурные и научные связи.

Открытость, доверие, дружба и взаимовыручка лежат в основе азербайджано-белорусских отношений. Стратегическое партнерство между нашими странами позволяет осуществлять тесное взаимовыгодное сотрудничество как в экономических, так и гуманитарных сферах.

Политический диалог между Азербайджаном и Беларусью не прекращается. После установления дипломатических отношений было проведено 17 визитов на высшем и высоком уровнях.

Азербайджан и Беларусь имеют также близкие позиции и на международной арене. Приоритетом внешней политики, которую проводят наши страны на международной арене, являются прежде всего интересы наших народов. Международное сотрудничество между двумя республиками осуществляется в рамках многих международных организаций.

Взаимное стремление к расширению и углублению сотрудничества зиждется на общности стратегического видения глав государств и высшего руководства обеих стран, последовательно проводящих курс всестороннего национального развития. Так, и Азербайджан, и Беларусь реализуют модель роста, основанного на эффективном использовании богатого внутреннего потенциала и извлечении максимальных выгод из международного сотрудничества. То есть и Баку, и Минск рассматривают развитие внешней торговли, товарооборота и промышленной кооперации как действенные механизмы укрепления и модернизации национальных экономик.

В политической плоскости обе страны также исходят из схожих и совпадающих видений мироустройства, уделяя приоритетное значение обеспечению верховенства международного права и законности. Отмечаемая в ходе политических контактов взаимная поддержка Азербайджана и Беларуси, оказываемая ими друг другу на обоюдной основе в рамках ООН, ОБСЕ, Совета Европы и других международных организаций, является наглядным показателем близости подходов двух стран.

Таким образом, можно с уверенностью сказать, что стратегическое партнерство между нашими странами, подкрепленное дружеским отношением между нашими народами, ждет дальнейшее развитие по всем направлениям как политического, экономического, так и гуманитарного аспекта.

ABSTRACT

Sevda IBRAHIMOVA

Azerbaijan-Belarus: strategic partnership and prospects for its development

Keywords: *Azerbaijan, Belarus, A.Lukoshenko, I.Aliyev, mutual relations*

As a result of the dissolution of the Soviet Union in December 1991, all former Soviet republics became independent states. After gaining independence, Azerbaijan began to establish diplomatic relations with many countries around the world, including Belarus on June 11, 1993.

Over the years, Belarus and Azerbaijan have formed strong and friendly relations. In February 2006, the Embassy of Belarus in Azerbaijan was opened in Baku, and in August of the same year, the Embassy of Azerbaijan in Belarus was established. In 2009, the official visit of Azerbaijani President İlham Aliyev to the Republic of Belarus took place from November 11 to 13.

Interparliamentary ties have also developed between the republics. For example, the Azerbaijani Parliament has a bilateral working group on relations with Belarus, and the National Assembly of the Republic of Belarus has a working group on relations with Azerbaijan.

Over the years, strong trade, economic, cultural, and scientific ties have been established between the two republics. Openness, trust, friendship, and mutual assistance are at the heart of Azerbaijani-Belarusian relations. The strategic partnership between our countries allows for close, mutually beneficial cooperation in both economic and humanitarian spheres.

The political dialogue between Azerbaijan and Belarus has been continuous. Since the establishment of diplomatic relations, 17 high-level visits have been conducted. Azerbaijan and Belarus also share close positions in the international arena. The priority of the foreign policy pursued by both countries is, first and foremost, the interests of their peoples. International cooperation between the two republics is carried out within the framework of many international organizations.

The mutual desire to expand and deepen cooperation is based on the common strategic vision of the heads of state and the top leadership of both countries, who consistently pursue a course of comprehensive national development. Thus, both Azerbaijan and Belarus are implementing a growth model based on the effective use of rich domestic potential and the maximization of benefits from international cooperation. In other words, both Baku and Minsk consider the development of foreign trade, trade turnover, and industrial cooperation as effective mechanisms for strengthening and modernizing national economies.

On the political level, both countries proceed from similar and overlapping visions of the world order, giving priority to ensuring the rule of international law and legality. The mutual support provided by Azerbaijan and Belarus during political contacts, and within the framework of the UN, OSCE, Council of Europe, and other international organizations, is a clear indicator of the closeness of the approaches of the two countries.

Thus, it is safe to say that the strategic partnership between our countries, supported by friendly relations between our peoples, will continue to develop further in all areas, including political, economic, and humanitarian aspects.